

ขอบคุณภาพจาก <https://goo.gl/t6AYtL>

การพัฒนาแนวทางการปรับตัวของชาวนา ลุ่มน้ำยมเขตจังหวัดพิษณุโลก ยุคไทยแลนด์ ๔.๐

The Development of Yom Basin Farmers'
in Phitsanulok Province in the Period of Thailand 4.0

พันเอกสมบัติ บุญกอแก้ว¹

Colonel Sombat Boongorkaew

E-mail: gorboon@hotmail.com

¹ Ph.D. (Candidate) Doctor of Philosophy Program in Social Development, Naresuan University

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแนวทางการปรับตัวของชาวนาลุ่มน้ำยมเขต จังหวัดพิษณุโลกยุคไทยแลนด์ ๔.๐” นี้ เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาโดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทในการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงของชาวนาลุ่มน้ำยม ในปัจจุบัน 2) เพื่อพัฒนาแนวทางการปรับตัวของชาวนาลุ่มน้ำยมในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ การศึกษาวิจัยนี้ มีขั้นตอนประกอบด้วย 1) การศึกษาบริบทของชาวนาลุ่มน้ำยม โดยการ ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และจัดเวทีชาวบ้านในพื้นที่ 11 ตำบล จำนวน 11 ครั้ง เพื่อ ทำความเข้าใจบริบทการเปลี่ยนแปลง และสร้างแนวคำถามสำหรับการพัฒนาแนวทางในการ ปรับตัวของชาวนา 2) การพัฒนาแนวทางการปรับตัวของชาวนาลุ่มน้ำยมในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย 16 ท่าน เพื่อสรุปทัศนคติความ คิดเห็น และสร้างแนวทางการปรับตัวของชาวนาที่เหมาะสมกับปัจจุบัน 3) การประเมินแนวทาง การปรับตัวของชาวนาลุ่มน้ำยมในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย 7 ท่าน ผลศึกษาวิจัยขั้นตอนที่ 1 พบบริบทที่เกี่ยวข้อง 4 บริบท ได้แก่ 1) บริบทของภูมิศาสตร์ลุ่มน้ำยม 2) บริบทสภาพปัญหาของชาวนา 3) บริบท การปรับตัวของชาวนา และ 4) บริบทการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ, สังคม, วัฒนธรรม และเทคโนโลยีทางการเกษตร ผลศึกษาวิจัยขั้นตอนที่ 2 พบว่า การพัฒนาแนวทางการปรับ ตัวของชาวนาลุ่มน้ำยมนั้น สรุปได้ 3 รูปแบบ ประกอบด้วย รูปแบบที่ 1 ชาวนาจัดการตนเอง เน้นการเปลี่ยนสถานะของชาวนาจาก ผู้ผลิตเป็นผู้จัดการผลผลิต ด้วยการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง โดยมีภาครัฐให้การสนับสนุนเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน และทุนสนับสนุนต่อยอดอื่น ๆ รูปแบบ ที่ 2 ชาวนาของรัฐ เน้นการจัดตั้งศูนย์ไทยแลนด์ ๔.๐ ต้นแบบระดับอำเภอแบบครบวงจร รวมทั้งการบริหารจัดการสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพ และรูปแบบที่ 3 ชาวนาประชารัฐ เน้น การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนโดยภาครัฐให้ความช่วยเหลือด้านโครงสร้างพื้นฐานและเงินทุน ภาคเอกชน ร่วมวางแผนและให้การสนับสนุนด้านการตลาด ชาวนารวมกลุ่มในรูปแบบ วิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์ เพื่อบริหารจัดการผลผลิต ผลการศึกษาวิจัยขั้นตอนที่ 3 พบว่า ทั้ง 3 รูปแบบล้วนมีจุดแข็งและจุดอ่อน แตกต่างกันไป ทั้งนี้ การจะนำแนวทางดังกล่าวไปใช้ จำเป็นต้องศึกษาบริบทของชาวนา ซึ่งมีความแตกต่างทั้งด้านสภาพภูมิศาสตร์ สถานภาพทาง เศรษฐกิจ และความเข้มแข็งของกลุ่มหรือชุมชน เป็นสำคัญ

คำสำคัญ: การพัฒนาแนวทางการปรับตัว, ชาวนาลุ่มน้ำยม, ยุคไทยแลนด์ ๔.๐

Abstract

“The Development of Yom Basin Farmers’ in Phitsanulok Province in the Period of Thailand 4.0” is the study for the development. The objectives of this study are 1). To study the contexts of Yom basin farmers’adaptation and change in the present 2).To develop the adaptation of Yom basin farmers’ in the period of Thailand 4.0.The processes of this study include 1).To study the contexts of Yom basin farmers’from literature review and arrange the local community forums 11 times in 11 areas for understanding the context of change and establishing the questions for the development in farmers’adaptation. 2). To develop the Yom basin farmers’ adaptation in the period of Thailand 4.0 by interviewing 12 relative experts to summarize the opinions and establish the adaptation of Yom basin farmers’ which is suitable for nowadays. The result of the 1st process found 4 relative contexts which are 1).The context of Yom basin geography 2).The context of farmers’ problems 3).The context of farmers’adaptation 4).The context of change in economy, social, culture and agricultural technology. The result of the 2nd process found that the development of Yom basin farmers’adaptation is concluded in 3 models which are Model 1- farmers’self-management which emphasizes the change of farmers’status from producer to productivity manager by the farmers’ confederation and government supports the infrastructure and fund. Model 2-the farmers of state which emphasizes the establishing of Thailand 4.0 center which is the complete role model in district level and to manage the efficient cooperatives. Model 3-civil state farmers’which emphasizes the participation of every sectors. The government supports the infrastructure and fund, private sectors participate in planning and support in marketing. Farmers confederate to be community enterprise or cooperatives for productivity management. In conclusion, all of 3 models also have the different strengths and weaknesses so the using of these models is necessary to study the farmers’ contexts that are different in geography, economy, and the community strength.

Keywords: the development of adaptation, Yom basin farmers, the period of Thailand 4.0

บทนำ

อาชีพชาวนาเป็นอาชีพที่หล่อเลี้ยงผู้คนในสังคมไทยเป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากการสำมะโนการเกษตรครั้งล่าสุดเมื่อ พ.ศ.2556 ประเทศไทยมีผู้ถือครองทำการเกษตรทั้งสิ้น 5.9 ล้านราย (ร้อยละ 25.2 ของครัวเรือนทั่วประเทศ) มีเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรทั้งสิ้น 116.6 ล้านไร่ โดยเนื้อที่ประมาณครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 51.3) เป็นที่ปลูกข้าว มีผู้ถือครองที่ปลูกข้าวทั่วประเทศ 3,777,470 ราย โดยภาคเหนือมีผู้ถือครองที่ดินทางการเกษตร 1.3 ล้านราย ในจำนวนนี้มีผู้ถือครองที่ปลูกข้าวถึง 883,635 ราย เนื้อที่เพาะปลูกข้าว 20,314,875 ไร่ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่าการทำนายังเป็นอาชีพหลักในภาคเกษตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนจำนวนมาก

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า ชาวนาประสบปัญหาต่าง ๆ มากมายมาตั้งแต่อดีต โดยพระองค์เจ้าดิlighนพรัฐ กรมหมื่นสรรควิสิยนรบดี ทรงวิจัยปัญหาชาวนาไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2447 – 2450 พบว่าชาวนาไทยประสบปัญหาความยากจน เนื่องจากความล้าหลังในกระบวนการผลิต, การขาดแคลนเงินทุนและพฤติกรรมของชาวนาเอง เช่น การใช้จ่ายเกินฐานะ, เล่นการพนัน, ไม่กระตือรือร้นและไม่แข่งขันกับผู้อื่น (Na Phomphet, 2011) ปัจจุบันปัญหาดังกล่าวยังคงปรากฏให้เห็น โดยเฉพาะปัญหาความยากจนอันเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาระบบชลประทานในพื้นที่เพาะปลูกข้าวมีจำกัด, ปัญหาการระบาดของศัตรูพืช, ปัญหาชาวนาขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ, ปัญหาต้นทุนการผลิตต่อไร่สูง, ปัญหาราคาข้าว, ปัญหาหนี้สินและปัญหาไร่ที่ดินทำกินโดยกลุ่มปฏิบัติการท้องถิ่นไร้พรมแดนได้สรุปรากฐานปัญหานี้สืบเนื่องจากชาวนาประกอบด้วยระบบการผลิตที่ยั่งยืน, ต้นทุนการผลิตสูง, ไม่มีที่ทำกินหรือมีที่ดินจำกัดไม่เพียงพอกับการทำนา, ค่าเช่าที่ดินสูง, ผลผลิตข้าวเสียหายจากภัยธรรมชาติเมื่อเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ, ราคาผลผลิตไม่แน่นอนและไม่คุ้มต้นทุน, ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม, นโยบายการเกษตรไม่มีทิศทางคุ้มครองเกษตรกรและการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากสถาบันการเงินรัฐและเอกชนเมื่อชาวนาเผชิญวิกฤต ตลอดจนนโยบายต่าง ๆ ของรัฐในปัจจุบันนี้ไม่เอื้อประโยชน์ต่อชาวนามากเท่าที่ควรทำให้อาชีพชาวนาเป็นอาชีพสำคัญที่ถูกละเลย (Ngamlamom, Wachirawat, 2017) ส่งผลให้เกิดปัญหาความยากจนในขั้นวิกฤตอยู่ในขณะนี้

ท่ามกลางปัญหาที่รุมเร้าชาวนาในปัจจุบัน รัฐบาลได้กำหนดให้ ไทยแลนด์ ๔.๐ เป็นโมเดลเศรษฐกิจที่จะนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลางกับดักความเหลื่อมล้ำ และกับดักความไม่สมดุล พร้อม ๆ กับเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปสู่ประเทศในโลกที่หนึ่ง ที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในบริบทของโลกยุค The Fourth Industrial Revolution อย่างเป็นทางการตามแนวทางที่แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

ได้วางไว้ ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก ตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยขับเคลื่อนผ่านกลไก “ประชารัฐ” โดยสิ่งทีคาดว่าจะได้รับจากไทยแลนด์ ๔.๐ ในภาคการเกษตร ได้แก่ เกษตรกร ๔.๐ สามารถหลุดพ้นจากกับดักความยากจน โดยผันตัวเองจากเกษตรกรผู้ผลิตมาเป็นผู้ประกอบการทางการเกษตรสมัยใหม่ (Smart Farmers) มีการบริหารจัดการที่ดี มีต้นทุนการผลิตต่ำ สามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตรจากการแปรรูป และบริการแปลงออกมาเป็นโมเดลธุรกิจทางการเกษตรสมัยใหม่ มีความเป็นผู้นำรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและให้ความสำคัญกับความยั่งยืน (University of Phayao, 2016)

จากโมเดลการพัฒนาดังกล่าว จังหวัดพิษณุโลกซึ่งมีประชากรร้อยละ 24.17 มีอาชีพด้านเกษตรกรรมมีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรร้อยละ 45.23 โดยมีผลผลิตข้าวนาปีเป็นลำดับที่ 10 และผลผลิตข้าวนาปรังเป็นลำดับที่ 6 ของประเทศในปี 2559 จึงเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญของประเทศ การกำหนดนโยบายเพื่อความอยู่รอดของเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวนาลุ่มน้ำยมในพื้นที่อำเภอบางระกำ ซึ่งมีพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากถึง 7 ตำบล 41 หมู่บ้าน 212,690 ไร่ (Bang Rakam District Agricultural Extension Office, 2017) จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า การพัฒนาแนวทางการปรับตัวของชาวนาลุ่มน้ำยมเขตจังหวัดพิษณุโลกยุคไทยแลนด์ ๔.๐ จึงมีความจำเป็นและน่าจะสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของชาวนาในการต่อสู้ปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในระดับครัวเรือน และนำพาตนเองเข้าสู่การเป็นเกษตรกรหรือชาวนา ๔.๐ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทในการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงของชาวนาลุ่มน้ำยมในปัจจุบัน
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการปรับตัวของชาวนาลุ่มน้ำยมในยุคไทยแลนด์ ๔.๐

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการปรับตัวของชาวนาลุ่มน้ำยมเขตจังหวัดพิษณุโลกยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน และได้กำหนดขอบเขตการวิจัยของแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

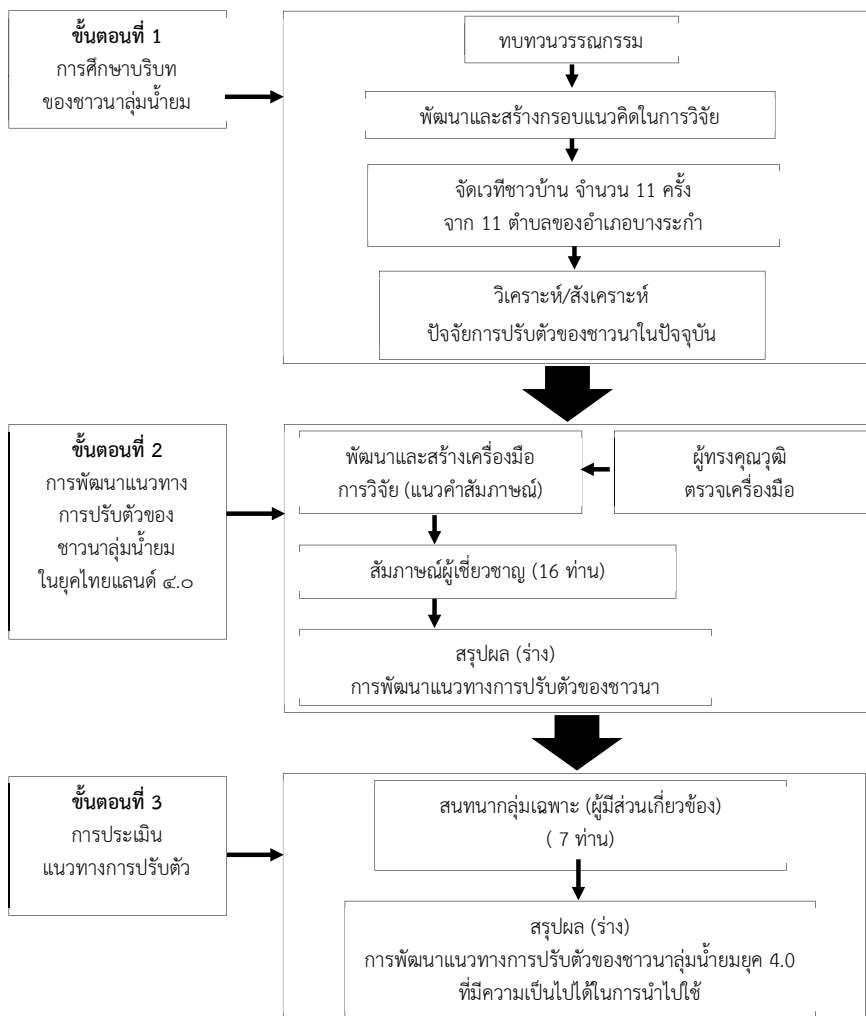
ขั้นตอนที่ 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทในการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงของชาวนาลุ่มน้ำยมในปัจจุบัน โดยการทบทวนวรรณกรรม และจัดเวทีชาวบ้าน 11 เวที

ในพื้นที่ 11 ตำบล มีผู้ร่วมเวทีรวม 51 หมู่บ้าน 497 ท่าน ซึ่งพบว่ามืองค์ประกอบสำคัญรวม 4 บริบท ได้แก่ 1) บริบทของภูมิศาสตร์ลุ่มน้ำยม 2) บริบทสภาพปัญหาของชาวนา 3) บริบทการปรับตัวของชาวนาและ 4) บริบทการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ, สังคม, วัฒนธรรม และเทคโนโลยีทางการเกษตร โดยหลังจากได้ข้อมูลซึ่งได้จากการจัดเวทีชาวบ้านแล้ว ผู้วิจัยจะนำผลการจัดเวทีมาดำเนินการวิเคราะห์ผลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อสรุปอุปนัย (Inductive Analytic) และการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Synthesis) ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างแนวคำถามสำหรับการพัฒนาแนวทางการปรับตัวของชาวนาเพื่อนำไปสู่การศึกษาในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาแนวทางการปรับตัวของชาวนาลุ่มน้ำยมในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ โดยการสัมภาษณ์และการนำแนวความคิดของผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย จำนวน 16 ท่าน เพื่อสรุปทัศนะความคิดเห็นและสร้างแนวทางการปรับตัวของชาวนาที่เหมาะสมกับปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินแนวทางการปรับตัวของชาวนาลุ่มน้ำยมในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย จำนวน 7 ท่าน เพื่อประเมินแนวทางการบริหารจัดการของชาวนาว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

กรอบกระบวนการศึกษาวิจัย

รูปที่ 1 กรอบกระบวนการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวทางการปรับตัวของชาวนาลุ่มน้ำยม เขตจังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้สรุปข้อค้นพบในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

จากผลการศึกษาขั้นตอนที่ 1 จากการจัดเวทีชาวบ้าน 11 เวทีในพื้นที่ 11 ตำบล พบว่ามีองค์ประกอบสำคัญในการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงของชาวนาลุ่มน้ำยมในปัจจุบัน รวม 4 บริบท ได้แก่ 1) บริบทของภูมิศาสตร์ลุ่มน้ำยม 2) บริบทสภาพปัญหาของชาวนา 3) บริบทการปรับตัวของชาวนาและ 4) บริบทการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ, สังคม, วัฒนธรรม และเทคโนโลยีทางการเกษตร ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 บริบทในการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงของชาวอำเภอบางระกำจากเวทียาวบ้าน

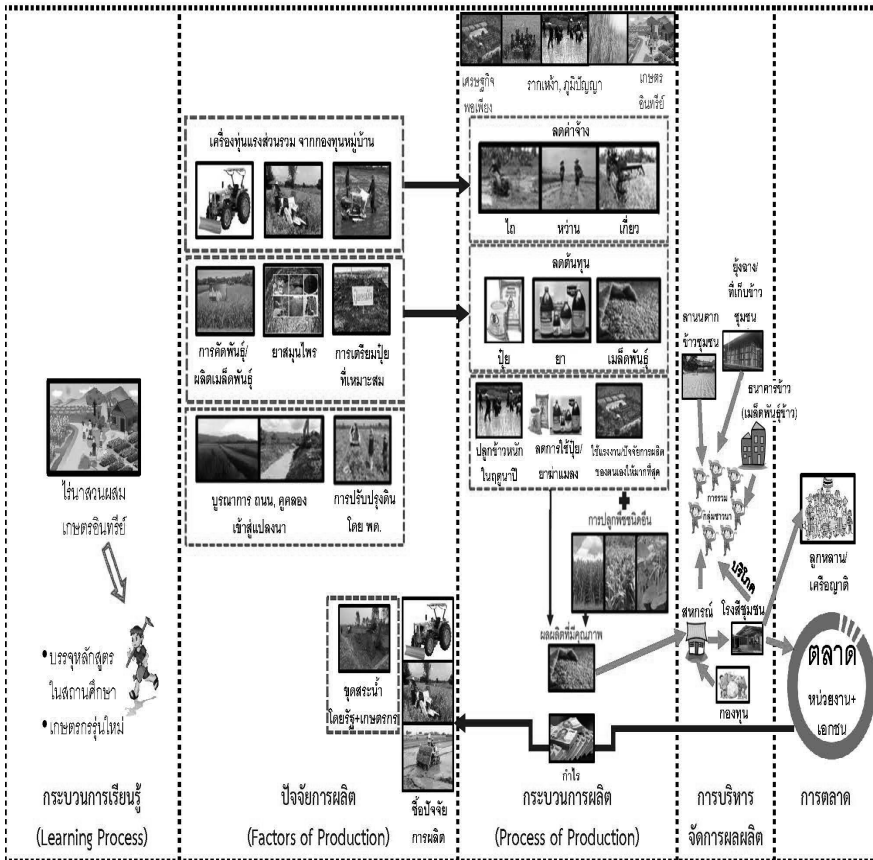
บริบทการปรับตัวและ การเปลี่ยนแปลง	ค.บางระกำ	ค.ปลักแด	ค.วังอิทก	ค.ชุมแสงสงคราม	ค.บ่อทอง	ค.ท่าบ่างงาม	ค.คูม่วง	ค.พันสา	ค.บึงกอก	ค.หนองตา	ค.โนนพัฒนา
ภูมิศาสตร์ภูมินิยม											
• น้ำท่วม	6 หมู่บ้าน	1 หมู่บ้าน	8 หมู่บ้าน	6 หมู่บ้าน	5 หมู่บ้าน	9 หมู่บ้าน	6 หมู่บ้าน	-	-	-	-
• ภัยแล้ง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
• ดินเหนียว	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-
ปัญหาความ											
• หนี้สิน อดส.	ร้อยละ 60	ร้อยละ 100	ร้อยละ 80	✓	ร้อยละ 90	✓	✓	ร้อยละ 22	ร้อยละ 100	ร้อยละ 70	ร้อยละ 50
• หนี้สิน สหกรณ์บางระกำ	ร้อยละ 40	-	ร้อยละ 20	✓	-	✓	✓	-	-	-	ร้อยละ 50
• หนี้สิน สหกรณ์โนนพัฒนา	-	-	-	-	-	-	-	-	-	ร้อยละ 30	-
• หนี้สิน สหกรณ์จิระการมี	-	-	-	-	-	-	-	ร้อยละ 78	-	-	-
• มีหนี้ของตนเอง	ร้อยละ 80	ร้อยละ 40	ร้อยละ 75	✓	ร้อยละ 30	✓	✓	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100	ร้อยละ 10	ร้อยละ 80
• เซพี่นา	ร้อยละ 20	ร้อยละ 40	ร้อยละ 25	✓	ร้อยละ 70	✓	✓	-	-	ร้อยละ 90	ร้อยละ 20
• แผลงน้ำไม่เพียงพอ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
• ปัญหาต้นทุนการผลิตสูง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
• ปัญหาแหล่งศัตรูพืช	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
• ปัญหาโรคข้าวตกต่ำ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
บริบทการปรับตัว											
• ส่งบุตรหลานเรียนโรงเรียนกึ่งอาชีพ	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100	✓	ร้อยละ 90	ร้อยละ 90	✓	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100
• ประกอบอาชีพเสริม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
• เปลี่ยนมาปลูกพืชอื่น	✓	ร้อยละ 60	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	ร้อยละ 90	✓
• การรวมกลุ่ม	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	-	✓
• ปรับเปลี่ยนชีวิตช่วงน้ำท่วม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-
• การรับรู้เรื่องภัยแล้ง ๔.๐	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
บริบทการเปลี่ยนแปลง											
• ด้านเศรษฐกิจ											
- ทรัพยากรเปลี่ยนจากเกษตร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
- ใช้บริการ	4-5 ราย	-	-	-	-	-	-	-	-	1-2 ราย	-
- ค่าจ้างขึ้นแพงกว่าปกติ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	✓
- ใช้น้ำมันในพื้นที่ของตัวเอง	-	-	-	-	✓	-	-	-	-	-	-
- ใช้น้ำมันบริโภคน นปร้อย	-	✓	-	-	✓	-	-	-	-	-	-

กล่าวโดยสรุป อำเภอบางระกำ เป็นศูนย์รวมของลักษณะภูมิศาสตร์ที่หลากหลาย โดยเฉพาะการเป็นพื้นที่ซึ่งประสบทั้งปัญหาน้ำท่วมและภัยแล้ง สาเหตุหลักของการเกิดน้ำท่วมได้แก่ พื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะเป็นแอ่งกระทะเปรียบเสมือนแก้มลิงธรรมชาติที่รองรับน้ำในฤดูน้ำหลาก ประกอบกับแม่น้ำยม ยังไม่มีเครื่องมือบริหารจัดการน้ำ เช่น เขื่อนขนาดใหญ่ จึงทำให้มีพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากดังกล่าว อย่างไรก็ตามจังหวัดพิษณุโลกและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้จัดทำโครงการบางระกำโมเดล 60 ขึ้น เพื่อบริหารจัดการน้ำโดยเริ่มจากความต้องการแบบมีเหตุมีผลของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ชาวนาทำนาได้ทันก่อนฤดูน้ำหลาก โดยปรับวงรอบการเพาะปลูกให้แล้วเสร็จภายในเดือนเมษายน 2560 และเก็บเกี่ยวให้แล้วเสร็จภายในเดือนกรกฎาคม 2560 นอกจากนี้ยังพบว่าชาวนาอำเภอบางระกำประสบปัญหาใกล้เคียงกันในทุกตำบล โดยมีสาเหตุมาจากปัญหานี้สิน, ปัญหาจากปัจจัยการผลิต เช่น การขาดแคลนน้ำและแหล่งน้ำ, การขาดแคลนที่ดินทำกิน, ปัญหาจากกระบวนการผลิต (Process of Production) เช่น ต้นทุนการผลิต, การแพร่ระบาดของแมลงศัตรูพืช โดยเฉพาะแมลงบัวและเชื้อรา ส่งผลให้ผลผลิตตกต่ำ ไม่มีคุณภาพ ปัญหาการบริหารจัดการผลผลิต ได้แก่ ราคาข้าวเปลือกตกต่ำและไม่มีตลาดรองรับผลผลิต สำหรับการปรับตัว พบว่า ชาวนากว่าร้อยละ 90 ส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาเพื่อเปลี่ยนอาชีพ, มีการประกอบอาชีพเสริม, การเปลี่ยนที่นา มาปลูกพืชชนิดอื่นและการปรับวิถีชีวิตให้เข้ากับระบบนิเวศน์ จากข้อจำกัดทั้งด้านสภาพภูมิศาสตร์ สถานภาพทางเศรษฐกิจ และความเข้มแข็งของกลุ่มหรือชุมชน ผู้วิจัยจึงนำมาสร้างแนวคำถามสำหรับการพัฒนาแนวทางในการปรับตัวของชาวนาในยุค ไทยแลนด์ ๔.๐ ต่อไป

จากผลการศึกษาขั้นตอนที่ 2 พบว่าการพัฒนาแนวทางการปรับตัวของชาวนาลุ่มน้ำยมในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ มี 3 รูปแบบ ดังนี้

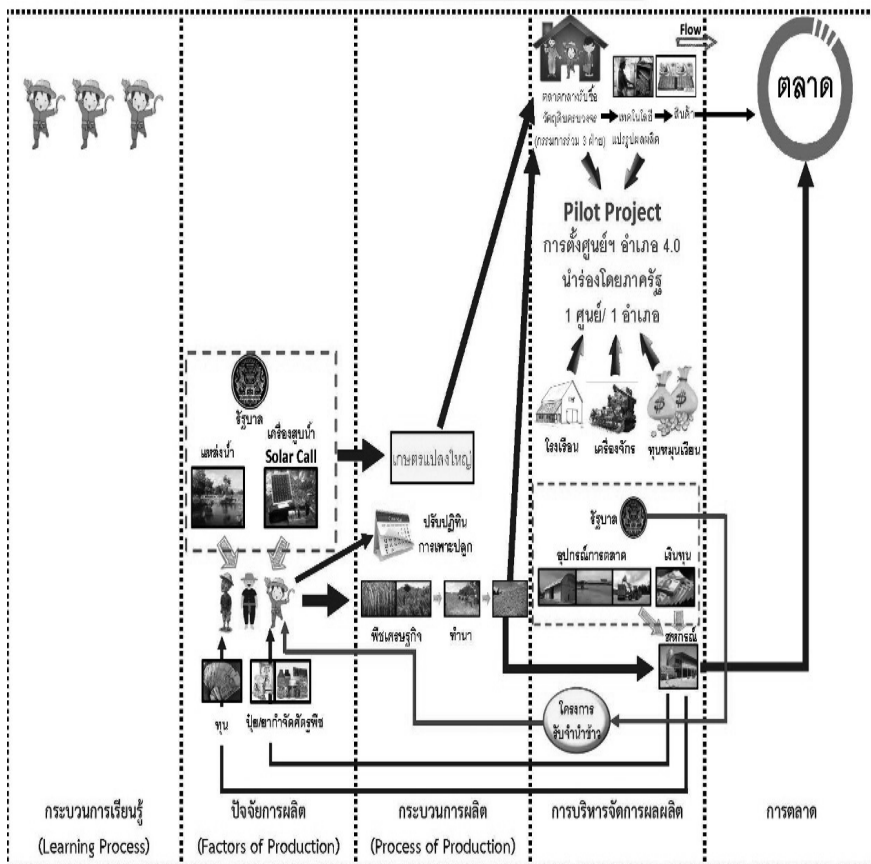
รูปแบบที่ 1 ชาวนาจัดการตนเอง เป็นรูปแบบที่มีแนวคิดในการเปลี่ยนสถานะของชาวนาจาก ผู้ผลิต เป็นผู้จัดการผลผลิต ด้วยการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งในรูปแบบของ กลุ่มผู้ผลิตข้าว หรือสหกรณ์ โดยมีภาครัฐให้การสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน เช่น คู คลอง สระน้ำ และถนน เข้าสู่แปลงนา รวมทั้งการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนให้กับกลุ่มการจัดการเครื่องทุ่นแรง ส่วนรวม เช่น รถเกี่ยว รถไถ จากเงินกองทุนหมู่บ้าน โดยมีการบริหารจัดการผลผลิต ทั้งในรูปแบบการนำมาบริโภคภายในครัวเรือน ส่งให้เครือข่าย และการวางจำหน่ายในหน่วยงานราชการและสถานประกอบการของเอกชน ประเด็นสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงจุดเด่นของรูปแบบชาวนาจัดการตนเอง คือ เป็นรูปแบบที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้ชาวนา ด้วยการยกระดับชาวนาให้เป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) ด้วยการรวมกลุ่ม เพื่อลดค่าใช้จ่าย จากปัจจัยการผลิตและกระบวนการผลิต รวมทั้งสามารถบริหารจัดการผลผลิตในกลุ่มของตนเองให้มีมูลค่าเพิ่มโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง

รูปแบบที่ 1 ขบวนการจัดการตนเอง

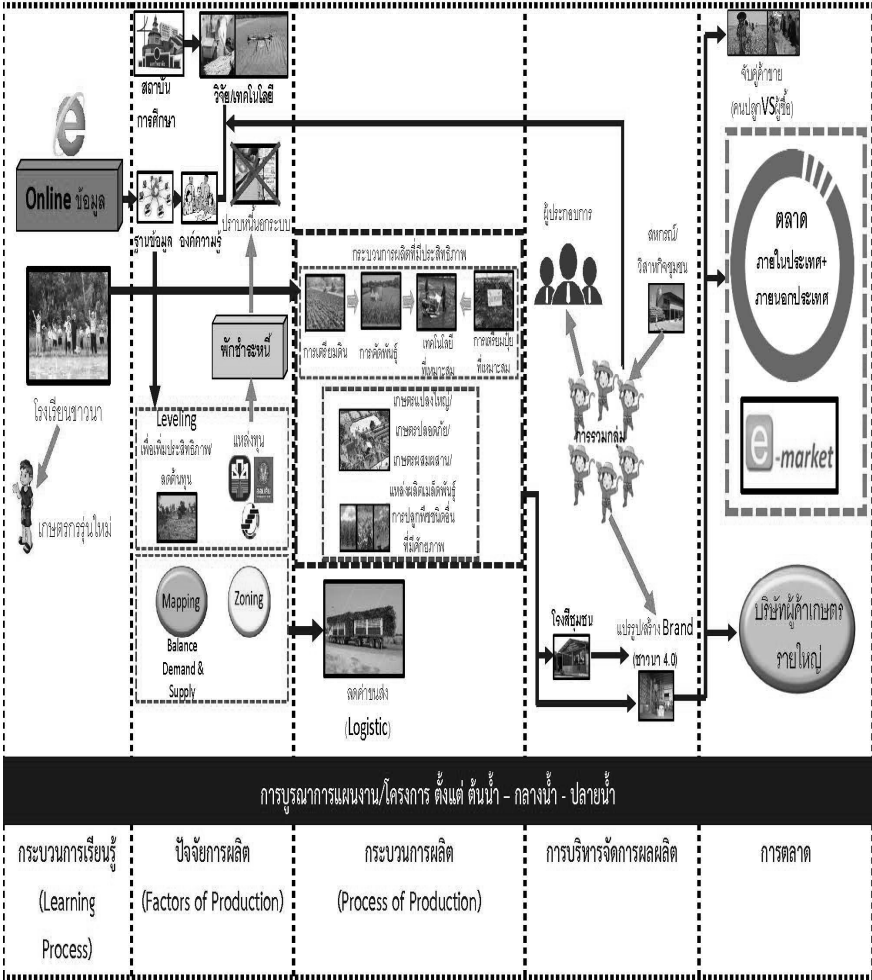
รูปแบบที่ 2 ขบวนการของรัฐ เป็นรูปแบบที่มีแนวคิด ในการบริหารจัดการโดยรัฐ ด้วยการจัดตั้งศูนย์ไทยแลนด์ ๔.๐ ต้นแบบระดับอำเภอแบบครบวงจร โดยรัฐเป็นผู้วางแผน การผลิตและกำหนดราคาซื้อขายที่แน่นอน ผ่านตลาดกลางรับซื้อวัตถุดิบที่ประกอบด้วย คณะกรรมการประชากรรัฐ 3 ฝ่าย(ข้าราชการ,เอกชน,ผู้แทนเกษตรกร) รวมทั้งการแปรรูปและการหาตลาดรองรับ สำหรับปัจจัยการผลิตและการบริหารจัดการผลผลิตบางส่วนให้สหกรณ์ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ประเด็นสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงจุดเด่น ของรูปแบบขบวนการของรัฐ คือ การสร้างหลักประกันให้ส่วนราชการระดับอำเภอ ด้วยการสร้างเครื่องมือ คือ ศูนย์ไทยแลนด์ ๔.๐ เพื่อขับเคลื่อนงานให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล ก่อนที่จะขยายผล ไปยังพื้นที่อื่น ๆ ภายในอำเภอต่อไป

รูปแบบที่ 2 ชวนาของรัฐ

รูปแบบที่ 3 ชวนาประชารัฐ เป็นรูปแบบที่มีแนวคิด ให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการบูรณาการแผนงาน/โครงการ ตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ โดยภาครัฐ ให้ความช่วยเหลือด้านโครงสร้างพื้นฐานและเงินทุน ภาคเอกชน ร่วมวางแผนในการบริหารจัดการพื้นที่ การช่วยลดค่าใช้จ่ายภาครัฐที่ไม่จำเป็นโดยใช้ทรัพยากรและขีดความสามารถของภาคเอกชนและให้การสนับสนุนด้านการตลาด ชวนารวมกลุ่มในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์ เพื่อบริหารจัดการผลผลิตและได้รับความสะดวกในการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ประเด็นสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงจุดเด่นของรูปแบบชวนาประชารัฐ คือ การที่ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีบทบาทในการนำศักยภาพของตนเอง มาช่วยเหลือชวนา ให้เกิดความเข้มแข็งโดยมีการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

รูปแบบที่ 3 ขาวนาประจักษ์รัฐ

จากผลการศึกษาขั้นตอนที่ 3 พบว่า การพัฒนาแนวทางการปรับตัวของชาวนา
ลุ่มน้ำยมในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ทั้ง 3 รูปแบบล้วนมีจุดแข็งและจุดอ่อนแตกต่างกันไป ทั้งนี้
การจะนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ จำเป็นต้องศึกษาบริบทของชาวนา ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งด้าน
สภาพภูมิศาสตร์ สถานภาพทางเศรษฐกิจ และความเข้มแข็งของกลุ่มหรือชุมชนเป็นสำคัญ

สรุปผลและอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแนวทางการปรับตัวของชาวนาลุ่มน้ำยมเขต จังหวัดพิษณุโลกยุคไทยแลนด์ ๔.๐” ซึ่งผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาวิจัยมาอภิปรายในประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงของชาวนาลุ่มน้ำยมในปัจจุบัน

พบความย้อนแย้งทางวาทกรรมระหว่างแนวทางการพัฒนาการปรับตัวของผู้เชี่ยวชาญกับความจริงจากเวทีชาวบ้าน ดังนี้

ตารางที่ 2 ตารางสรุปประเด็นการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงของชาวนาลุ่มน้ำยมในปัจจุบัน

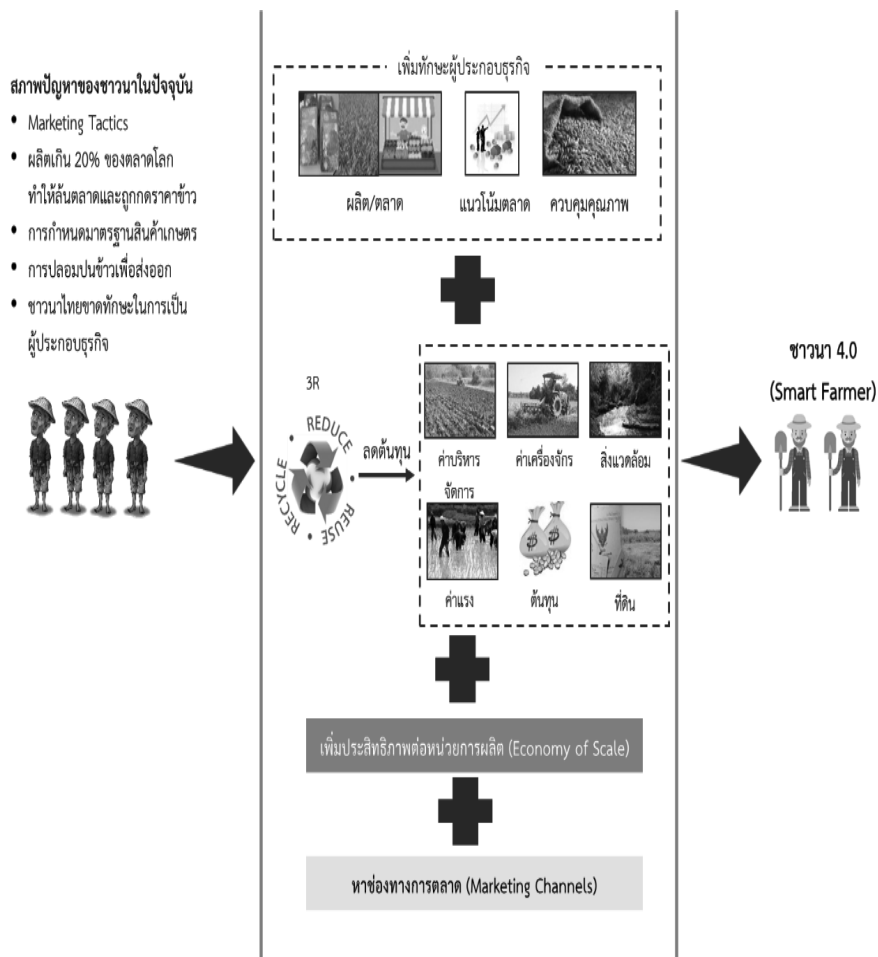
ลำดับ	วาทกรรม	แนวทางการพัฒนาของผู้เชี่ยวชาญ	ความจริงจากเวทีชาวบ้าน
1	ไทยแลนด์ ๔.๐	ชาวนาต้องยกระดับขีดความสามารถ (Competency) ไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ (Smart Farming) และเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur)	เคยได้อินไทยแลนด์ 4.0 แต่ไม่รู้ว่าเป็นอะไร
2	ประชารัฐ	ทุกภาคส่วนบูรณาการ การทำงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง	ภาครัฐและเอกชน ยังไม่สามารถบูรณาการแผนงาน/โครงการอย่างแท้จริง, โครงการภาครัฐบางส่วนยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่, ภาคเอกชนมุ่งผลประโยชน์เชิงธุรกิจมากกว่าการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม
3	สหกรณ์/วิสาหกิจชุมชน	มีความเข้มแข็ง ทำให้ชาวนาสามารถบริหารจัดการผลผลิตของตนเอง เพิ่มอำนาจในการต่อรอง และเป็นตัวกลางระหว่างชาวนากับตลาด	ยังไม่สามารถบริหารจัดการผลผลิตที่ได้ทั้งระบบ เนื่องจากยังขาดอุปกรณ์การตลาด และเงินทุนหมุนเวียนรวมทั้งศักยภาพในการการตลาด
4	ตลาด	สามารถรองรับผลผลิตในราคาที่เหมาะสม โดยเฉพาะผลผลิตที่ได้ทำข้อตกลงเรื่องราคาไว้ก่อนฤดูกาลเพาะปลูก	ผลผลิตล้นตลาด อำนาจอยู่ในมือผู้ซื้อ และไม่ทำตามข้อตกลงเรื่องราคา
5	ศูนย์การเรียนรู้/โรงเรียนชาวนา	การสร้างความรู้ในรูปแบบโรงเรียนชาวนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ในกระบวนการผลิต (Process of Production) เช่น การเตรียมดิน, การเตรียมปุ๋ยที่เหมาะสม, การคัดเลือกพันธุ์ข้าว, การปลูกข้าวโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับชุมชนหรือครัวเรือนเกษตรกร, การแปรรูปและการตลาด	มีศูนย์การเรียนรู้ที่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์และนำไปประยุกต์ใช้ได้ แต่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนความคิดของชาวนาส่วนใหญ่ให้ทำตามได้
6	โครงการรับจำนำข้าว	ควรยกเลิกเพราะทำให้เกิดผลกระทบหลายประการ และทำให้ชาวนาอ่อนแอ	การกำหนดราคาข้าวที่เหมาะสม (ประมาณตันละ 8,000 บาท) จะช่วยให้ชาวนาอยู่รอดได้

ลำดับ	วาทกรรม	แนวทางการพัฒนาของผู้เชี่ยวชาญ	ความจริงจากเวทีชาวบ้าน
7	น้ำท่วม	เกิดอาชีพประมง, ชาวนามีรายได้เพิ่มจากสัตว์น้ำและสัตว์ที่หนีน้ำ	สัตว์น้ำมีไม่มากพอที่จะจับขายเป็นอาชีพส่วนใหญ่ใช้บริโภคภายในครัวเรือน และแปรรูปเป็นบางส่วน
8	เกษตรผสมผสาน , ไร่สวนผสม	ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ มีรายได้หมุนเวียนตามผลผลิตที่เกิดขึ้นตามช่วงเวลา	บริเวณพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากจะเกิดความเสียหายจากน้ำท่วม
9	เกษตรอินทรีย์ชีวภาพ	สร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลผลิต ลดต้นทุนการผลิต	ไม่สามารถทำเชิงธุรกิจ เนื่องจากราคาผลผลิตไม่แตกต่างจากผลผลิตที่ใช้สารเคมี, ปริมาณผลผลิตน้อยและเกิดความเสียหายจากแมลงศัตรูพืช
10	การเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่นที่มีศักยภาพ	ลดความเสียหายจากราคาข้าวเปลือกตกต่ำ	ลักษณะดินเป็นดินเหนียว ปลูกพืชชนิดอื่นไม่งามเท่าทำนา, บริเวณที่ถูกน้ำท่วมไม่สามารถปลูกพืชที่มีอายุเกิน 4 เดือน, ต้นทุนสูงกว่าทำนา
11	ปลูกข้าวหนัก	ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ เป็นที่ต้องการของตลาดและนำมาบริโภคในครัวเรือนและชุมชน	ในที่สุดห้วงระยะเวลาการทำนาไม่เกิน 4 เดือน ไม่สามารถปลูกข้าวหนักได้, ครัวเรือนและชุมชนไม่บริโภคข้าวเบา จึงต้องซื้อข้าวสารมาบริโภค สำหรับพื้นที่ที่ไม่ถูกน้ำท่วมส่วนใหญ่ยังมีการปลูกข้าวหนักและนำมาบริโภคเอง
12	การคัดพันธุ์ข้าว, บำรุงพันธุ์ข้าว	มีเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ เป็นที่ต้องการของตลาด โดยการคัดพันธุ์ด้วยตนเองเพื่อลดต้นทุน	ปลูกตามกระแส เน้นข้าวอายุสั้นที่ให้ผลผลิตสูง โดยใช้เมล็ดพันธุ์จากท้องตลาดเป็นหลัก
13	ลดค่าแรง โดยการจ้างแรงงานตนเองให้มากที่สุด	เพื่อลดต้นทุนการผลิตให้มากที่สุด โดยใช้เวลาในแปลงนาเพื่อปรับปรุงคุณภาพ และแก้ไขปัญหาก่อจะเกิดขึ้นอย่างทันเวลา	ปริมาณงานมากกว่าแรงงานในครัวเรือน, มีผู้ที่มีความชำนาญเฉพาะด้านมาดำเนินการให้รวดเร็วกว่าลงมือทำเอง
14	ลดการใช้ปุ๋ยและสารเคมี	เพื่อลดต้นทุน และการใช้ปุ๋ยหรือสารเคมีที่มากเกินไปเกิดความจำเป็น รวมทั้งฟื้นฟูระบบนิเวศน์ให้สัตว์ต่าง ๆ เช่น ไล่เดือน อาศัยอยู่ในแปลงนาได้	เป็นหลักประกันเรื่องปริมาณผลผลิตและป้องกันศัตรูพืชได้เป็นอย่างดี
15	การไถพรวนเพื่อตากดินอย่างน้อย 10 – 15 วัน	ป้องกันเชื้อรา	เสี่ยงรอบการทำการ, เพิ่มค่าใช้จ่ายในการไถพรวน, เสียต่อการถูกน้ำท่วมในบางฤดู
16	การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	เพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุในแปลงนา, ลดการใช้ปุ๋ย	เสียเวลา และค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม

ทั้งนี้ความย้อนแย้งดังกล่าว มิได้เกิดขึ้นกับชาวนาทุกครัวเรือน ยังคงมีชาวนาบางส่วนที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางการพัฒนาของผู้เชี่ยวชาญในบางเรื่องตามความพร้อมของตน โดยความย้อนแย้งที่เกิดขึ้นล้วนมีเหตุปัจจัย ที่สืบเนื่องมาจากบริบทต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าว

มาแล้ว โดยสาเหตุหลักเกิดจากวงหนี้สินที่ชาวนาไม่อาจปลดปล่อย สภาพภูมิศาสตร์ที่ไม่เอื้ออำนวยในบางพื้นที่ และการปรับเปลี่ยนนโยบายบ่อยครั้งของรัฐบาล ซึ่งเป็นสิ่งท้าทายที่นักพัฒนาต้องหาคำตอบและทางออกให้กับชาวนาอย่างเหมาะสมต่อไป

ในประเด็นของการพัฒนาแนวทางการปรับตัวของชาวนาลุ่มน้ำยมในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ พบรูปแบบในการพัฒนาชาวนาไปสู่การเป็นชาวนาในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ดังนี้

รูปแบบในการพัฒนาชาวนาไปสู่การเป็นชาวนาในยุคไทยแลนด์ ๔.๐

สำหรับแนวทางการใช้รูปแบบการพัฒนา ผู้วิจัยพบแนวทางในการนำรูปแบบการพัฒนาไปใช้ดังนี้

การใช้รูปแบบที่ 1 ขาวนาจัดการตนเอง เหมาะสำหรับขาวนาที่มีความพร้อม โดยมีทักษะในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ หรือ ผู้ประกอบการ (Entrepreneur) มีทักษะในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนรุ่นใหม่ ที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยการสร้างเครือข่ายอาจมีได้จำกัดอยู่แค่ภายในชุมชน แต่เป็นเครือข่ายที่ถูกเชื่อมต่อกับอุปกรณ์ไร้สายที่เชื่อมโยงตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับโลก จึงอาจกล่าวได้ว่ารูปแบบที่ 1 เป็นแนวทางที่สามารถสร้างขาวนาในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ได้อย่างแท้จริง แต่อุปสรรคสำคัญได้แก่จำนวนขาวนาในกลุ่มนี้มีจำนวนน้อยมาก ดังจะเห็นได้จากข้อมูลเวทีขาวบ้านในทุกพื้นที่ของอำเภอบางระกำ ที่แทบไม่มีคนรุ่นใหม่ประกอบอาชีพขาวนา รวมทั้งค่านิยมดั้งเดิมของคนในชุมชนที่ยังยึดติดกับการทำนาที่เน้นปริมาณมากกว่าคุณภาพและการไม่ส่งเสริมให้บุตรหลานเป็นขาวนา จึงเป็นอุปสรรคสำคัญ ดังนั้นรัฐบาล ควรมีนโยบายที่สร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพ เข้ามาสู่การเป็นขาวนา ๔.๐ ให้มากขึ้น จึงจะทำให้ตัวเลขภาพรวมของภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

การใช้รูปแบบที่ 2 ขาวนาของรัฐ ยังคงเป็นรูปแบบหลักที่ต้องใช้กับขาวนาส่วนใหญ่ของประเทศ เนื่องจากขาวนายั้งคงประสบกับปัญหาต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะปัญหานี้สินและปัจจัยการผลิตที่สำคัญได้แก่ค่าแรง, ค่าเครื่องจักร, ค่าบริหารจัดการ, ต้นทุน, สิ่งแวดล้อมและที่ดิน ส่งผลให้ไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะเปลี่ยนตนเองจากผู้ผลิตเป็นผู้จัดการผลผลิตได้ ดังนั้น รัฐจึงต้องรับภาระในการดูแลขาวนาส่วนนี้ต่อไป อย่างไรก็ตาม รัฐบาลควรกำหนดนโยบายในการสร้างความเข้มแข็งให้กับขาวนาในกลุ่มนี้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับขาวนา รวมทั้งไม่เปลี่ยนนโยบายในลักษณะทันทีทันใด กระทั่งส่งผลให้ขาวนาต้องกลับมาฉบับหนึ่งใหม่ อาจสรุปได้ว่า รูปแบบนี้ไม่สามารถสร้างขาวนา ๔.๐ ได้ แต่ยังคงเป็นรูปแบบหลักที่ต้องนำมาใช้จนกว่าขาวนาในระดับปัจเจก มีความพร้อมที่จะก้าวไปสู่การเป็นขาวนา ๔.๐ ซึ่งอาจต้องใช้เวลาอีกพอสมควร ทั้งนี้ หากไม่สามารถลดจำนวนขาวนาในกลุ่มนี้ลงได้ ย่อมหมายถึงความล้มเหลวของโมเดลไทยแลนด์ ๔.๐ ในภาคเกษตรกรรม

การใช้รูปแบบที่ 3 ขาวนาประชารัฐ เป็นรูปแบบที่รัฐบาลปัจจุบันพยายามขับเคลื่อน เพื่อให้ขาวนาได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งโดยหลักการแล้ว นับว่าเป็นรูปแบบที่ดีมาก แต่จากข้อค้นพบ ยังมีปัญหา ในกระบวนการขับเคลื่อนเป็นจำนวนมาก เช่น ความประสานสอดคล้องในการวางแผนงานโครงการของภาครัฐและเอกชน ทั้งระดับนโยบาย จังหวัด และผู้ปฏิบัติ ข้อจำกัดของภาคเอกชน ที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้เพียงบางพื้นที่ บางกลุ่มในวงจำกัด เกษตรกรขาดความเชื่อมั่นในนโยบายของรัฐ ส่งผลให้มีการดำเนินการตามแนวทางนี้ในวงจำกัด รวมทั้งหากต้องพึ่งพิง ภาคเอกชนเป็นหลักแล้ว ขาวนาก็จะขาดความเข้มแข็ง ดังนั้น การใช้รูปแบบนี้ จึงมีความจำเป็นที่ทุกภาคส่วนต้องยึดมั่นในข้อตกลงต่าง ๆ อย่าง

แท้จริง รวมทั้งต้องดำเนินการในระยะเวลาที่ยาวนานพอที่จะสร้างความมั่นคงให้กับชาวนา ซึ่งอาจจะมีชาวนาบางส่วนสามารถพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นชาวนา ๔.๐ ได้ในที่สุด

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า การนำทั้งสามรูปแบบไปประยุกต์ใช้จริงนั้น จำเป็น ต้องมีการศึกษาบริบทของชาวนา ซึ่งมีความแตกต่างทั้ง ด้านสภาพภูมิศาสตร์ สถานภาพทาง เศรษฐกิจ และความเข้มแข็งของกลุ่มหรือชุมชน โดยต้องตระหนักถึงความพร้อมทั้งของตัว ชาวนา โครงสร้างพื้นฐาน องค์กรขับเคลื่อน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรค อันเกิดจากข้อจำกัด ของปัจจัยการผลิตในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอันเกิดจากความพร้อมของภาครัฐ ที่ต้อง ปรับตัวเข้าสู่ระบบราชการ ๔.๐ เช่นกัน กอปรกับงบประมาณโดยเฉพาะงบลงทุนที่มีอยู่อย่าง จำกัด ยังเป็นอุปสรรคในการขับเคลื่อนนโยบาย ที่จะทำให้ภาคเกษตรกรรมของประเทศ ก้าวเข้าสู่ ความเป็นไทยแลนด์ ๔.๐

อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยนนโยบายบ่อยครั้งเนื่องจากการขาดเสถียรภาพ ทางการเมือง ในห้วงที่ผ่านมายังเป็นอุปสรรคสำคัญ ที่ก่อให้เกิดปัญหาในการปรับตัวของ ชาวนา ส่งผลให้อาชีพชาวนายังคงเป็นอาชีพที่ขาดหลักประกัน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและ สถานภาพทางสังคมการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ของภาครัฐ ซึ่งเป็นฟันเฟืองตัวใหญ่ที่สุด จึงเกี่ยวข้องโดยตรงกับความอยู่รอดของชาวนา ดังนั้น การกำหนดนโยบายระยะยาวทั้งใน ส่วนของรัฐบาล, จังหวัดและปฏิบัติในพื้นที่ ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของภูมิสังคม ที่มีความแตกต่างหลากหลาย (Diversity) ทั้งในแง่ภูมิศาสตร์, ปัจจัยการผลิต และสภาพปัญหา ทั้งในระดับชุมชนและครัวเรือน จึงเป็นทางรอดของชาวนา ในยุคไทยแลนด์ ๔.๐

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากข้อค้นพบของการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแนวทางการปรับตัวของชาวนากลุ่ม น้ำยมเขตจังหวัดพิษณุโลกยุคไทยแลนด์ ๔.๐” ในครั้งนี้มีข้อเสนอแนะเพื่อให้สามารถนำผล การวิจัยไปใช้ประโยชน์ โดยผู้วิจัยแบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. ข้อเสนอแนะใน การนำผลการวิจัยไปใช้ 2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1.1 รัฐบาลควรกำหนดนโยบาย และทิศทางการพัฒนาภาคการเกษตร ในระยะยาวเพื่อสร้างความชัดเจน ให้กับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสร้างความมั่นใจให้ กับเกษตรกร โดยเฉพาะชาวนา ให้ประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง ทั้งนี้ ส่วนราชการทั้งหมด ควรเป็นส่วนนำในการก้าวเข้าสู่การเป็น ระบบราชการ ๔.๐

1.1.2 ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ควรแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ให้

สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของภูมิสังคม ที่มีความแตกต่างหลากหลาย (Diversity) ทั้งในแง่ภูมิศาสตร์, ปัจจัยการผลิต และสภาพปัญหาทั้งในระดับชุมชนและครัวเรือน ในแต่ละพื้นที่เพื่อพัฒนาภาคเกษตรกรรมไปสู่ การเป็นไทยแลนด์ ๔.๐ ได้อย่างแท้จริง

1.2 ข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อนกลไกประชารัฐ

1.2.1 ภาครัฐ ควรเป็นแกนหลัก ในการบูรณาการ กับทุกภาคส่วน เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนแผนงาน/โครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชาวนา ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

1.2.2 ภาคเอกชน ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน เกษตรกร ๔.๐ ให้มากที่สุด เนื่องจากมีศักยภาพ ด้านการตลาด และการสร้างแรงจูงใจให้ผู้บริโภค ตลอดจนการใช้เทคโนโลยี เพื่อเพิ่มมูลค่าในกระบวนการผลิต โดยยึดหลักได้รับประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม

1.2.3 เกษตรกร ควรรวมกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อบริหารจัดการผลผลิตด้วยตนเอง รวมทั้งการวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อหาวิธีการแก้ไข และพัฒนากลุ่มให้มีความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง

1.2.4 สถาบันการศึกษา ควรเข้าไปมีบทบาท ทางด้านวิชาการ โดยเฉพาะการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสม ไปแนะนำให้ชาวนา หรือ กลุ่มชาวนา ใช้ประโยชน์ ตลอดจนการให้คำปรึกษาในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ชาวนาสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

2.1 รูปแบบและวิธีการ สร้าง Smart Farmer

2.2 แนวทางการปรับเปลี่ยนชาวนาจาก ผู้ผลิต สู่การเป็น ผู้จัดการผลผลิต

2.3 การนำแนวทางการพัฒนาการปรับตัวของชาวนาไปประยุกต์ใช้กับชาวนาในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย

2.4 บทบาทของภาครัฐ ในภาคเกษตรกรรม ยุคไทยแลนด์ ๔.๐

บรรณานุกรม

- Academics reveal the structure of Thai farmer problems. (July, 2013). Retrieved April 2017, 2 from <http://www.qlf.or.th/mobile/Details?contentid=694>
- Bang Rakam District Agricultural Extension Office, Phitsanulok. (2017). MRCF for Department of Agricultural Extension Supporting Areas.
- Na Phomphet, V. (2011). **Siam's Economy-the Review of Diloknopparat**. HRH Prince Krom Muen Sawankavisainarabodee the first Ph.D. (Economics) from Germany of Thailand 1st edition. Bangkok, Matichon.
- Ngamlamom, W. **The Poverty Problem and Thai farmer Life**. Retrieved April 2017, 2 from http://www.file.siam2web.com/trdm/article/2013715_36332.pdf
- University of Phayao, **Division of Research Administration and Educational Quality Assurance**. (2016, November). Blueprint Thailand 4.0-The model that drive Thailand to Stability, Prosperity and Sustainability, 9-10,50